

ISSN 2080-7759

Biuletyn
Uniwersalnej **K**lasyfikacji **D**ziesiątnej

R. 4

Nr **2** (20)

Marzec-kwiecień **2011** r.

Hasła indeksowe w kartotece UKD

Pracownia UKD

Instytut Bibliograficzny

Biblioteka **N**arodowa

Kartoteka UKD

Kartoteka wzorcowa zapewnia:

- standaryzację indeksowania i metod wyszukiwania,
- spójność i kompatybilność opracowania rzeczowego,
- przeszukiwanie zasobów informacyjnych w języku polskim.

W Pracowni UKD przygotowano adaptację formatu MARC 21 Format for Classification Data¹ dla klasyfikacji dla potrzeb tworzonej kartoteki wzorcowej UKD w Bibliotece Narodowej. W programie MAK (lokalnie) wprowadzane są rekordy wzorcowe dla kartoteki UKD. W przyszłości zostaną one przejęte do kartoteki wzorcowej UKD w systemie zintegrowanym INNOPAC. Aktualnie kartoteka w MAK-u służy opracowującym rzeczowo jako pomoc przy wyszukiwaniu przez symbol UKD, bądź odpowiednik słowny do symbolu UKD.

Zadaptowano (wybrano) następujące pola z formatu dla klasyfikacji:

MARC LEADER

008 Dane kontrolne

040 Instytucja sporządzająca rekord

084 Schemat klasyfikacji i wydanie

153 Symbol klasyfikacji i Odpowiednik słowny

353 Odsyłacz uzupełniający (zob. też)

453 Symbol klasyfikacji odrzucony (NU)

553 Symbol klasyfikacji – Tropy (TK) i Odpowiednik słowny

680 Tekst objaśniający – Nota stosowania

753 Odpowiednik słowny (termin indeksowy)

761 Tekst objaśniający - Instrukcje dalszego podziału i łączenia symboli i przykłady symboli

Przykład rekordu wzorcowego kartoteki UKD:

153 %a 02 %j Bibliotekarstwo. Bibliotekoznawstwo

453 %a 02-052

553 %a 01 %j Bibliografie. Katalogi

753 %a Biblioteki - użytkownicy

753 %a Bibliotekarstwo

753 %a Bibliotekoznawstwo

753 %a Użytkownicy bibliotek

761 %i Historię bibliotek klasyfikujemy z pomocą symboli, zapisanych w dwóch polach 080, tj. %e Historia bibliotek: 02 oraz (091)

---

¹MARC 21 Format for Classification Data [online]. [Dostęp 18 marca 2011]. Dostępny w World Wide Web <<http://www.loc.gov/marc/classification/eccdhome.html>>

Kartoteka UKD zawiera:

- podziały wspólne formy z tablic UDC-P058,
- symbole proste z tablic UDC-P058,
- symbole rozwinięte z tablic UDC-P058,
- symbole złożone z tablic UDC-P058,
- symbole rozwinięte i złożone spoza tablic skróconych UDC-P058 stworzone zgodnie z przyjętą metodą zapisu pionowego

Hasła indeksowe w kartotece UKD

W kartotece UKD hasłami indeksowymi są terminy występujące w indeksie przedmiotowym UKD do tablic skróconych UDC-P058, w zřębie głównym tablic skróconych UDC-P058 oraz w literaturze przedmiotu.

Stosuje się różne metody, np. wykorzystanie terminów z tytułów, abstraktów lub zestawień słów kluczowych towarzyszących tekstowi dokumentu; wykorzystanie odpowiedników słownych symboli UKD zawartych w tablicach klasyfikacyjnych; wykorzystanie odpowiedników słownych z tablic oraz słownictwa z tekstów dokumentów indeksowanych i zapytań użytkowników; połączenie odpowiedników słownych z tablic z wyrażeniami pochodzącymi z innych wykazów słownictwa kontrolowanego, np. tezaurusów. Trzeba takie słownictwo uzupełnić o wyrażenia synonimiczne; istnieje konieczność ustalenia odpowiedników słownych symboli rozwiniętych i złożonych, które w tablicach nie są umieszczone, np. 796:61 Medycyna sportowa².

Indeks ma za zadania ułatwienia użytkownikom orientacji, co do zlokalizowania w tablicach UKD poszukiwanych zagadnień czy tematów. Jest on spisem alfabetycznym nazw pojęć występujących w hasłach słownych tablic UKD, od których kieruje użytkownika pod właściwe symbole cyfrowe³.

Poniżej prezentujemy wybrane fragmenty z publikacji Olgierda Unguriana ilustrowane przykładami z kartoteki UKD.

A. Pod nazwą owego wielokrotnie występującego w tablicach określnika indeks skupia symbole i hasła słowne, w których określnik ten się pojawia, np.

Hotele
architektura 728.5

---

² B. Sosińska-Kalata, Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiętna. Podręcznik, Warszawa, 1995

³ Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiętna: II wydanie skrócone FID 365, Warszawa, 1966; Wstęp. Olgierd Ungurian

Przykład rekordu wzorcowego kartoteki UKD

153 %a 728.5 %j Hotele. Pensjonaty. Schroniska
753 %a Hotele - architektura
753 %a Pensjonaty - architektura
753 %a Schroniska – architektura

B. Powinien także uwzględniać jak największą liczbę równobrzmiących nazw tego samego pojęcia, występującego w tablicach (synonimów), sprowadzając je do nazwy użytej w UKD i właściwego jej symbolu.

Przykłady rekordów wzorcowych kartoteki UKD:

153 %a 331.104:364.634 %j Mobbing
753 %a Mobbing
753 %a Prześladowanie w miejscu pracy

153 %a 323-047.28 %j Lustracja
753 %a Lustracja
753 %a Weryfikacja kadr

C. Może też obejmować niektóre nazwy nie uwzględnionych w tablicach pojęć, które jako węższe zakresem mieszczą się w występujących w UKD szerszych pojęciach; w tych przypadkach indeks odsyła od nazw pojęć węższych do nazw i symboli pojęć szerszych, np. jeżeli w tablicach jest podana nazwa ogólna „Meble do spania i leżenia”, to w indeksie mogą być podane nazwy o węższym zakresie jak np. „Łóżko”, „Tapczan”, „Kozetka” itp.

Przykłady rekordów wzorcowych kartoteki UKD:

153 %a 796.3 %j Gry w piłkę
753 %a Gry w piłkę
753 %a Squash

153 %a 616.4 %j Choroby układu krwiotwórczego, limfatycznego (chłonnego) i gruczołów dokrewnych. Endokrynologia
753 %a Chłonny układ - choroby
753 %a Endokrynologia - choroby
753 %a Gruczoły dokrewne - choroby
753 %a Krwiotwórczy układ - choroby
753 %a Limfatyczny układ - choroby
753 %a Nadnercza - choroby
753 %a Układ chłonny - choroby
753 %a Układ krwiotwórczy - choroby
753 %a Układ limfatyczny – choroby

153 %a 94(438).07"1809" %j Wojna polsko-austriacka 1809 r.
753 %a **Bitwa 1809 r. pod Raszynem - historia Polski**
753 %a **Bitwa 1809 r. pod Wrzawami - historia Polski**
753 %a **Bitwa pod Raszynem 1809 r. - historia Polski**
753 %a **Bitwa pod Wrzawami 1809 r. - historia Polski**
753 %a Wojna 1809 r. polsko-austriacka - historia Polski
753 %a Wojna polsko-austriacka 1809 r. - historia Polski

D. Terminy wielowyrazowe, w których zarówno pierwszy jak i następane wyrazy można uznać za wyrazy hasłowe, należy umieścić w indeksie wielokrotnie, stosując inwersję terminów (zmianę normalnego szyku wyrazów w celu ustawienia na pierwszym miejscu słowa uznanego za wyraz hasłowy). Inwersja obowiązuje zawsze, jeśli na drugim miejscu stoi imię własne.

Przykład rekordu wzorcowego kartoteki UKD:

153 %a 616.83 %j Choroby organiczne układu nerwowego. Choroby organiczne mózgu, rdzenia kręgowego. Choroby nerwów i zwojów obwodowych. Choroba Alzheimera. Encefalopatie
753 %a **Alzheimera choroba**
753 %a **Choroba Alzheimera**
753 %a Encefalopatia
753 %a Mózg - choroby organiczne
753 %a Nerwowy układ - choroby organiczne
753 %a Porażenie mózgowe
753 %a Rdzeń kręgowy - choroby
753 %a Układ nerwowy - choroby organiczne

E. Rekordy kartoteki z podziałami wspólnymi miejsca budowane są na bazie istniejących rekordów bez podziałów wspólnych miejsca, np.

Przykłady rekordów wzorcowych kartoteki UKD:

153 %a 332.14 %j Regionalna, terytorialna polityka gospodarcza. Planowanie gospodarcze. Planowanie terenowe. Prognozy gospodarcze
753 %a Gospodarka - planowanie regionalne
753 %a Gospodarka - polityka regionalna
753 %a Gospodarka - prognozy regionalne
753 %a Planowanie gospodarcze regionalne
753 %a Polityka gospodarcza regionalna
753 %a Produkt regionalny
753 %a Prognozy gospodarcze regionalne

153 %a 332.14(438) %j Regionalna, terytorialna polityka gospodarcza w Polsce. Planowanie gospodarcze w Polsce. Planowanie terenowe w Polsce. Prognozy gospodarcze w Polsce

753 %a Gospodarka - planowanie regionalne - Polska

753 %a Gospodarka - polityka regionalna - Polska

753 %a Gospodarka - prognozy regionalne - Polska

753 %a Planowanie gospodarcze regionalne - Polska

753 %a Polityka gospodarcza regionalna - Polska

753 %a Produkt regionalny - Polska

753 %a Prognozy gospodarcze regionalne – Polska

153 %a 324(438) %j Wybory, referendum, plebiscyt w Polsce

753 %a Kampania wyborcza - Polska

753 %a Plebiscyt - Polska

753 %a Referendum - Polska

753 %a Wybory – Polska

F. Struktura hasła przedmiotowego w indeksie na pierwszym miejscu eksponuje nazwę przedmiotu treści. Następne elementy hasła w formie okreśników reprezentują nazwy klas nadrzędnych poprzedzających w łańcuchu klasyfikacyjnym klasę, do której kieruje hasło

Przykład rekordu wzorcowego kartoteki UKD:

153 %a 621.391%j Ogólne zagadnienia telekomunikacji: cybernetyka, teoria informacji, teoria sygnałów

753 %a Cybernetyka - telekomunikacja

753 %a Informacja - teoria - telekomunikacja

753 %a Sygnały - teoria - telekomunikacja

753 %a Teoria informacji - telekomunikacja

753 %a Teoria sygnałów - telekomunikacja

G. Hasła indeksowe UKD – tematy językowo-etniczne

- Hasła indeksowe do symboli z działów: 1 Filozofia, 7 Sztuka, 8 Językoznawstwo. Literatura piękna, 929 Pamiętniki. Biografie mają formę tematów językowo-etnicznych, np.

Przykłady rekordów wzorcowych kartoteki UKD:

153 %a 1(430) %j Filozofia niemiecka

753 %a Filozofia niemiecka

153 %a 72(438) %j Architektura polska

753 %a Architektura polska

153 %a 741.5(438) %j Karykatura polska. Rysunki satyryczne polskie.
Humor rysunkowy polski

753 %a Humor rysunkowy polski

753 %a Karykatura polska

753 %a Rysunki satyryczne polskie

153 %a 792(47+57) %j Teatr rosyjski

753 %a Teatr rosyjski

153 %a 811.134.2'36 %j Gramatyka języka hiszpańskiego

753 %a Gramatyka języka hiszpańskiego

753 %a Język hiszpański – gramatyka

153 %a 821.133.1(091) %j Historia literatury francuskiej

753 %a Literatura francuska – historia

153 %a 929-051(438)"19" %j Pamiętniki polskie 20 wieku

753 %a Autobiografie polskie - 20 w.

753 %a Pamiętniki polskie - 20 w.

153 %a 929-052(438)"19" %j Biografie polskie 20 wieku

753 %a Biografie polskie - 20 w.

- Hasła indeksowe dla obiektów architektonicznych w danym kraju tworzy się dodając nazwę kraju, np.:

153 %a 726:27(450) %j Architektura kościelna włoska. Kaplice.
Kościoły. Katedry. Klasztory. Cerkwie

753 %a Architektura kościelna włoska

753 %a Cerkwie - architektura - Włochy

753 %a Kaplice - architektura - Włochy

753 %a Katedry - architektura - Włochy

753 %a Klasztory - architektura - Włochy

753 %a Kościoły - architektura – Włochy

153 %a 728.8(438) %j Zamki, pałace, dwory w Polsce

753 %a Dwory - architektura - Polska

753 %a Pałace - architektura - Polska

753 %a Zamki - architektura – Polska

H. Hasła indeksowe do symboli z działów: 913 Geografia poszczególnych państw i 94 Historia rozpoczynają się od tematu geograficznego, np.:

Przykłady rekordów wzorcowych kartoteki UKD:

153 %a 913(438) %j Geografia Polski

753 %a Polska – geografia

153 %a 94(460) %j Historia Hiszpanii

753 %a Hiszpania – historia